

PTK

Kvinnors pensioner år 2012

Innehåll

Inledning	3
Kvinnors pension	4
Regionala skillnader	5
Tjänstepensionens betydelse	7
ITP-systemets betydelse	8
Utbetalningar från tjänstepensionen	11
Utbetalningar från ITP	12
Möjliga åtgärder	13
Sammanfattning	14

Inledning

Sverige är ett av världens mest jämställda länder inom ett flertal områden. På arbetsmarknaden skiljer det endast några procentenheter mellan könen när det gäller sysselsättningsgrad. Tillsammans med ett fåtal andra nordeuropeiska länder gör det Sverige unikt i ett jämställdhetsavseende. Men det föreligger fortsatt stora skillnader mellan könen när det handlar om arbetstid. Män har generellt sett en lägre tendens att arbeta deltid, vilket leder till en högre genomsnittlig bruttolön.

Men när det gäller den äldre generationen, den som passerat pensionsåldern, är skillnaderna i inkomst ännu större än för de som förvärvsarbetar. För den generation som redan passerat pensionsåldern var kvinnornas sysselsättningsgrad betydligt lägre än idag. Detta har gett konsekvenser på dagens pensionsutbetalningar. De största konsekvenserna uppkommer inom tjänstepensionerna. Ett liv utanför arbetsmarknaden ger ingen tjänstepension överhuvudtaget. Men även om arbetslivet består till stor del av deltid ger det allvarliga konsekvenser på den framtida avtalspensionen.

Denna rapport tittar på hur pensionsutbetalningarna skiljer sig åt mellan män och kvinnor som fyllt 65 år. Vi analyserar även hur viktig tjänstepensionen är för såväl kvinnor som män, där vi även särstuderar ITP (tjänstemännens avtalspension). Även regionala skillnader mellan könen studeras för att identifiera regioner där pensionsutbetalningarna är mer eller mindre jämställda.

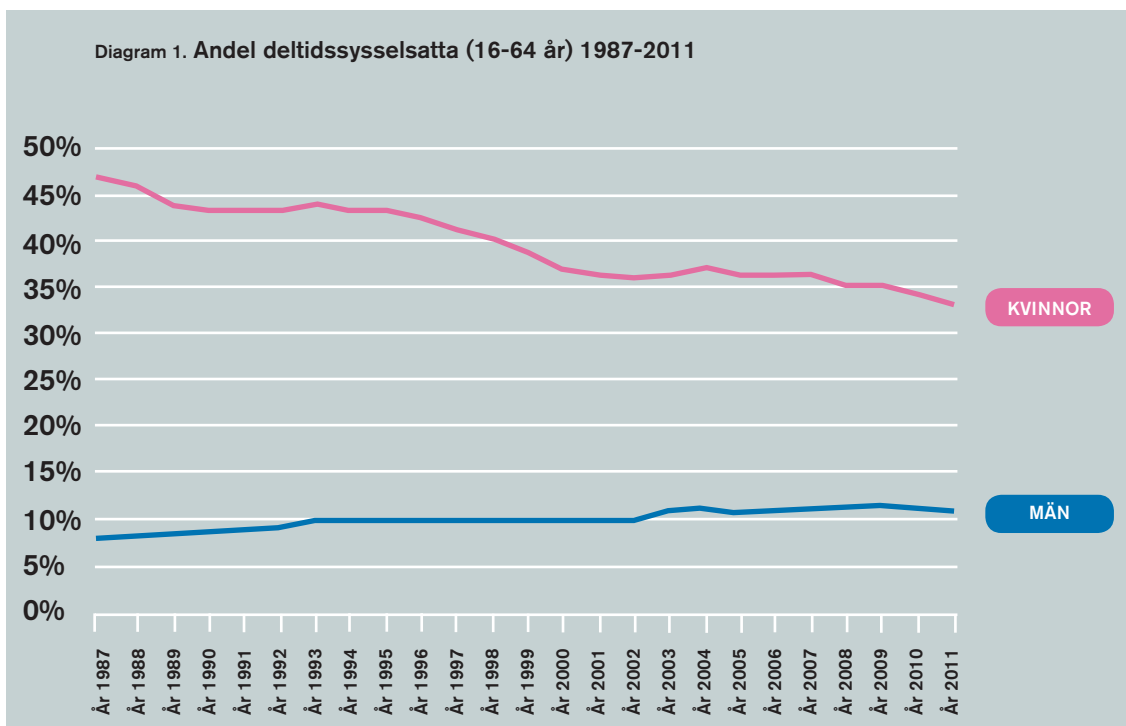
Rapporten är författad av Kreicbergs Utredning & Opinion på uppdrag av PTK.

Kvinnors pension

En mer eller mindre likartad sysselsättningsgrad hos kvinnor och män betyder inte nödvändigtvis att kvinnornas arbetstid liknar männens. Det räcker med att en person arbetar minst en timme under referensveckan för att den personen ska betraktas som sysselsatt.

Och när det gäller avtalade arbetstider som understiger 35 timmar/vecka är kvinnorna i majoritet. Av dagens sysselsatta kvinnor har en tredjedel en avtalad arbetstid som understiger heltidstjänst (35+ timmar/vecka). Motsvarande andel för männen ligger på cirka 11 procent. Det är således tre gånger vanligare att en kvinna arbetar deltid än en man.

Men en anseelig del av kvinnors deltidsarbete är frivilligt. Det är endast cirka en fjärdedel av de deltidsarbetande kvinnorna som uppger att de både kan och vill utöka sin arbetstid. De som väljer att arbeta deltid av fri vilja måste inse att det inte bara ger ett mindre lönekuvert. I framtiden kommer det även märkas på pensionsutbetalningarna. Dagens pensionsystem är dessutom annorlunda uppbyggt än det system som ersattes. I dag används alla intjäningsår som underlag för den framtida pensionen, till skillnad från det tidigare ATP-systemet.

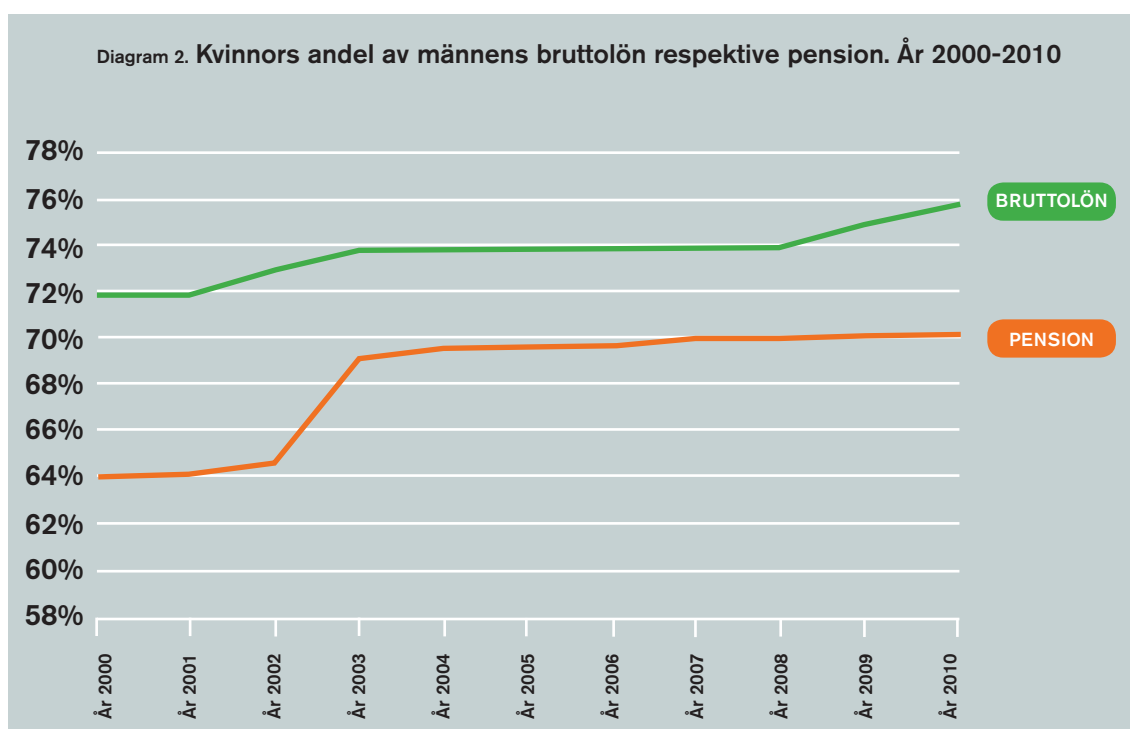
Källa: SCB, Arbetskraftsundersökningen

Men andelen deltidsarbetande kvinnor har fallit betydligt under den senaste 20-årsperioden. År 1987 arbetade nästan varannan kvinna deltid. Det var alltså vanligare förr i tiden att kvinnor arbetade deltid. En stor del av dessa kvinnor har nu passerat pensionsåldern och den höga andelen deltidsarbete har gett utslag på deras pensionsutbetalningar¹.

¹ I pensionsutbetalningar ingår även tjänstepension.

Kvinnornas andel av männens bruttolön² har stadigt ökat sedan millenniets början. Från att år 2000 legat på cirka 72 procent ligger den numera på knappt 76 procent. Eftersom andelen deltidsarbetande kvinnor minskat under denna period kan det antas vara en av anledningarna till det minskade lönegapet.

Men när det gäller skillnader inom pensionsutbetalningar ligger de kvar på i princip samma nivå som efter pensionsreformen. Kvinnornas andel av männens pension uppgår enligt den senast tillgängliga statistiken till cirka 70 procent. Denna andel kommer däremot att öka över tid allteftersom kvinnliga generationer med en högre sysselsättningsgrad och mindre deltidsarbete träder in i pensionsåldern. Men skillnaden i dagens pensionsutbetalningar belyser konsekvenserna av ett mindre aktivt arbetsliv, oavsett om det är fri- eller ofrivilligt.

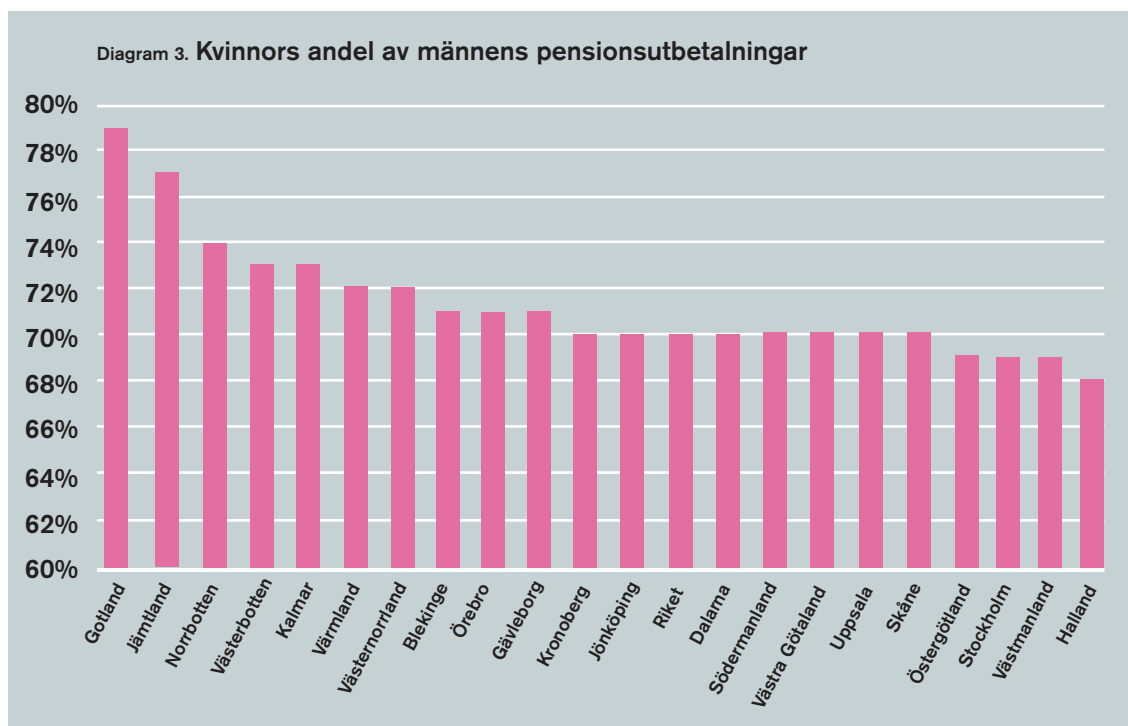
Källa: SCB, Databasen LISA, Inkomst- och taxeringsregistret

Regionala skillnader

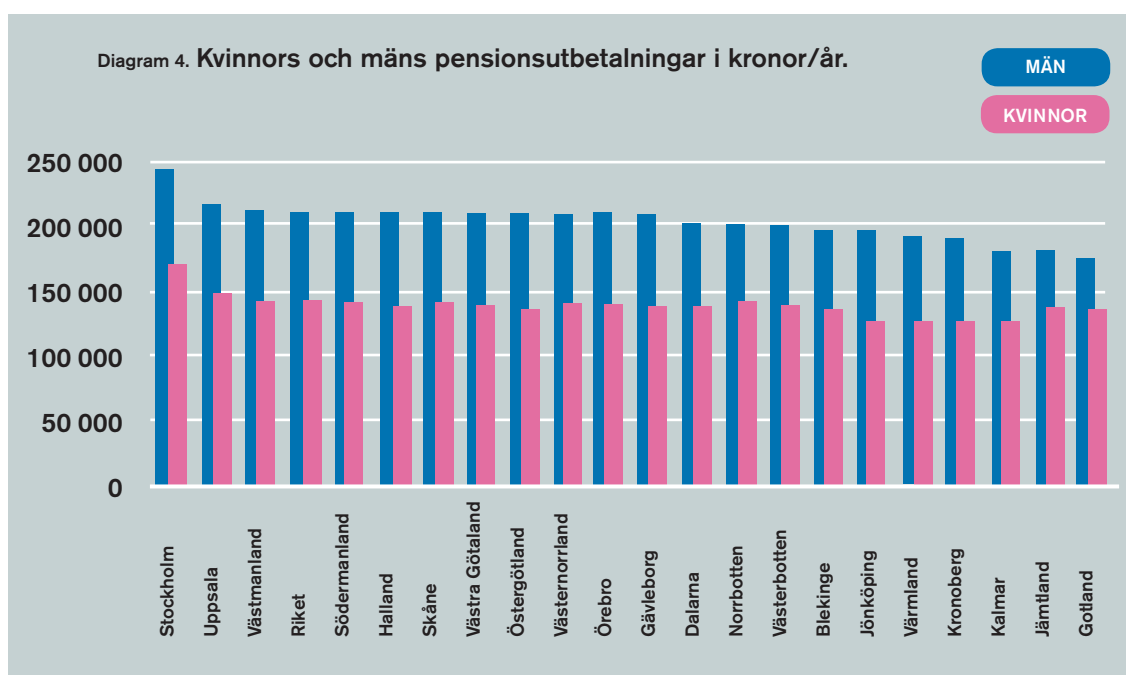
Kvinnornas andel av männens pensionsutbetalningar uppgår alltså till 70 procent. Men det existerar stora regionala skillnader när det gäller pensionsutbetalningarna. På Gotland har kvinnorna över 64 år en pension som motsvarar knappt 79 procent av männens. Även norrlandsläna Jämtland, Norrbotten och Västerbotten har en relativt mindre skillnad inom pensionsbetalningarna. En bidragande anledning till detta är att en del av dessa län har en förhållandevis låg pension för männen. Gotlands män har till exempel Sveriges lägsta pension i kronor (se diagram 4), medan Jämtlands män har landets näst lägsta.

² I begreppet Bruttolön ingår bland annat kontant bruttolön, arvoden och skattepliktiga förmåner. Vidare ingår sjukpenning, ersättningar från försäkringskassan samt arbetslöshetskassan.

Länen med den högsta relativa skillnaden mellan män och kvinnors pensionsutbetalningar är Halland, Västmanland och Stockholm. För dessa län gäller motsatsen när vi tittar på enbart männens pensionsutbetalningar. Männerna i Stockholms län har Sveriges högsta pension, Västmanlands män har den tredje högsta och Halland den femte högsta. Det verkar således som att de relativa skillnaderna mellan könen inom regionerna mer har att göra med hur mycket männen får ut i pension än vice versa.

Källa: SCB, Databasen LISA, Inkomst- och taxeringsregistret

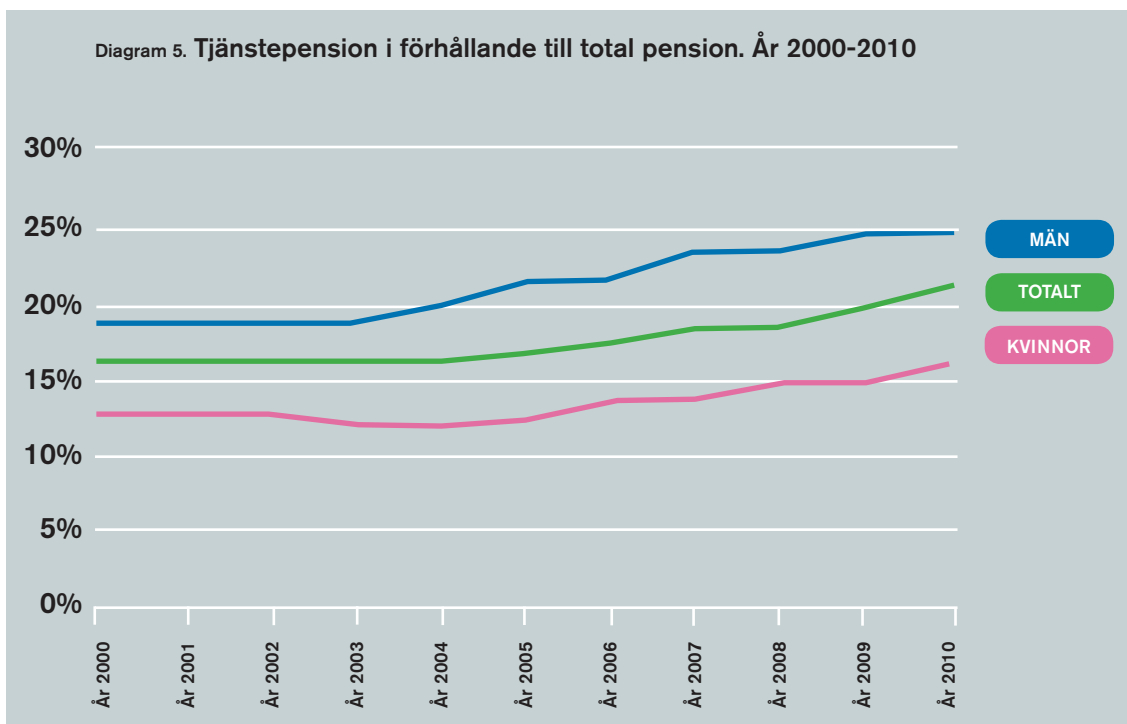
Källa: SCB, Databasen LISA, Inkomst- och taxeringsregistret

Även om dagens pensionssystem grundar sig på personers livsvariga inkomster och männen generellt har högre inkomster kan inte skillnaderna mellan kvinnor och män bli så stora när det gäller den allmänna pensionen. Dels finns ett golv för hur låg pensionsutbetalningarna kan bli, så kallad garantipension. Men framförallt finns ett tak för hur stor del av förvärvsinkomster som är pensionsgrundande. Förvärvsinkomster som överstiger 7,5 inkomstbasbelopp³ är inte pensionsgrundande inom det allmänna pensionssystemet. Även när det gäller den allmänna pensionen har männen en större del av kakan, men huvudorsaken till de stora skillnaderna mellan könen hittas framförallt inom tjänstepensionssystemen.

Tjänstepensionens betydelse

Av de personer som passerat pensionsåldern har hela 88 procent en tjänstepension som drygar ut den allmänna pensionen. Den allmänna pensionen har sedan pensionsreformen minskat alltmer i betydelse för dagens pensionärer. I takt med att fyrtiotalisterna träder in i pensionsåldern har istället tjänstepensionen fått en allt större betydelse. År 2000 stod tjänstepensionen för 16 procent av svenskarnas sammanlagda pensionsinkomster. Denna andel har under den senaste tioårsperioden ökat till 21 procent.

Men om vi jämför kvinnors och mäns tjänstepension framträder en betydande skillnad. Av männens totala pensionsutbetalningar står tjänstepensionen för hela 25 procent. Motsvarande andel för kvinnor ligger på 16 procent. Dessutom har skillnaden mellan könen ökat under den senaste tioårsperioden. Men det är troligt att skillnaderna mellan könen kommer att minska under de kommande åren. Med tanke på att dagens kvinnor på arbetsmarknaden har en högre arbetstid än tidigare generationer kommer deras tjänstepension betyda mer för dessa kvinnor.

Källa: SCB, Databasen LISA, Inkomst- och taxeringsregistret

³ År 2012 uppgår ett inkomstbasbelopp till 54 600 kronor.

ITP-systemets betydelse

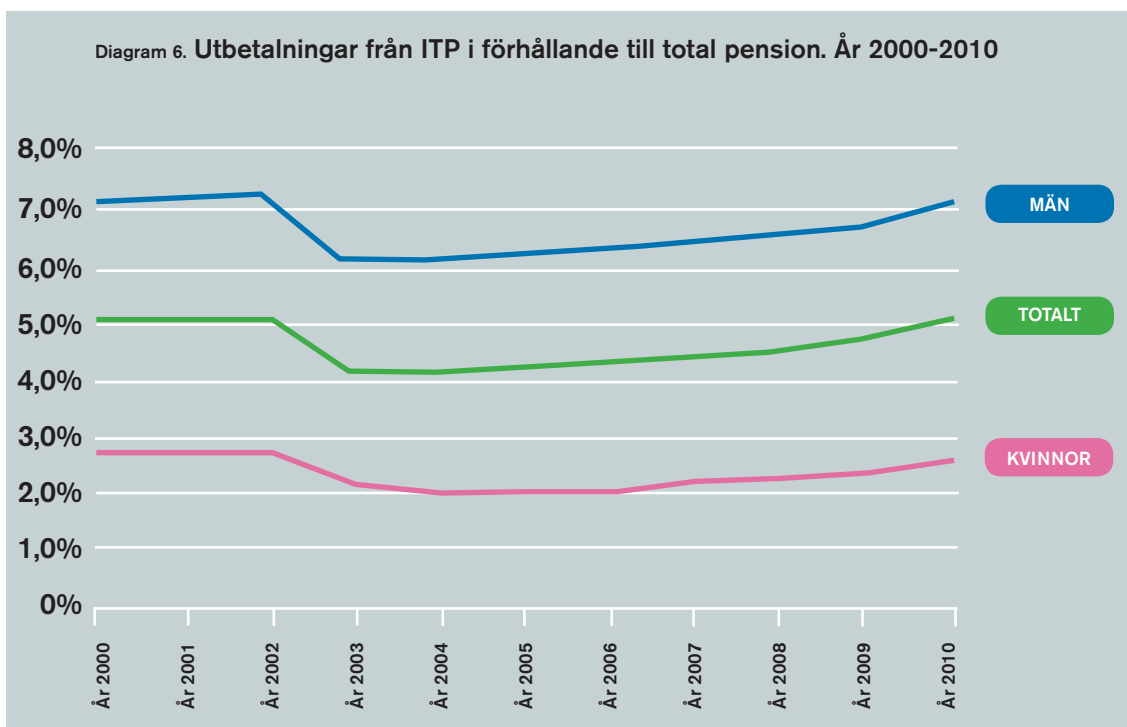
Olika avtalsområden använder sig av olika pensionslösningar. De fyra stora avtalspensions-systemen är PA03 (statlig), KAP-KL (kommunal), SAF-LO (privat arbetare) och ITP (privat tjänstemän). Detta avsnitt koncentreras på det sistnämnda pensionssystemet ITP. Värt att nämna är att många pensionärer får utbetalningar från fler än ett avtalsområde.

ITP finns i två olika versioner. En är förmånsbestämd och den andra är premiebestämd. För personer födda 1979 eller senare finns endast det senare alternativet. Men för de personer som har passerat pensionsåldern är den förmånsbestämda pensionen den överlägset vanligaste varianten.

Enligt en tidigare rapport⁴ från PTK är männen kraftigt överrepresenterade inom de högre inkomstklasserna. Av de som fortfarande är aktiva inom ITP-systemet⁵ och tjänar mer än 7,5 inkomstbasbelopp är hela 75 procent män. Det är högst sannolikt att denna fördelning även gällde för den population som har passerat pensionsåldern.

Om vi tittar på hur stor andel av den totala pensionen som utgörs av ITP bekräftar denna bild. Totalt står ITP för cirka 5 procent av de sammanlagda pensionsutbetalningarna. Men skillnaderna mellan könen är avsevärd. För kvinnorna står utbetalningar från ITP endast för 2,5 procent av deras sammanlagda pension. Motsvarande notering för männen är nästan tre gånger högre på knappt 7,5 procent.

År 2003 genomfördes en reform inom ITP-systemet, vilket initialt ledde till lägre utbetalningar i förhållande till den totala pensionen. Men under de senare åren har ITP åter ökat i betydelse för pensionärerna.

Källa: SCB, Databasen LISA, Inkomst- och taxeringsregistret

⁴ Kartläggning av ITP. År 2011

⁵ De har med andra ord ännu inte gått i pension

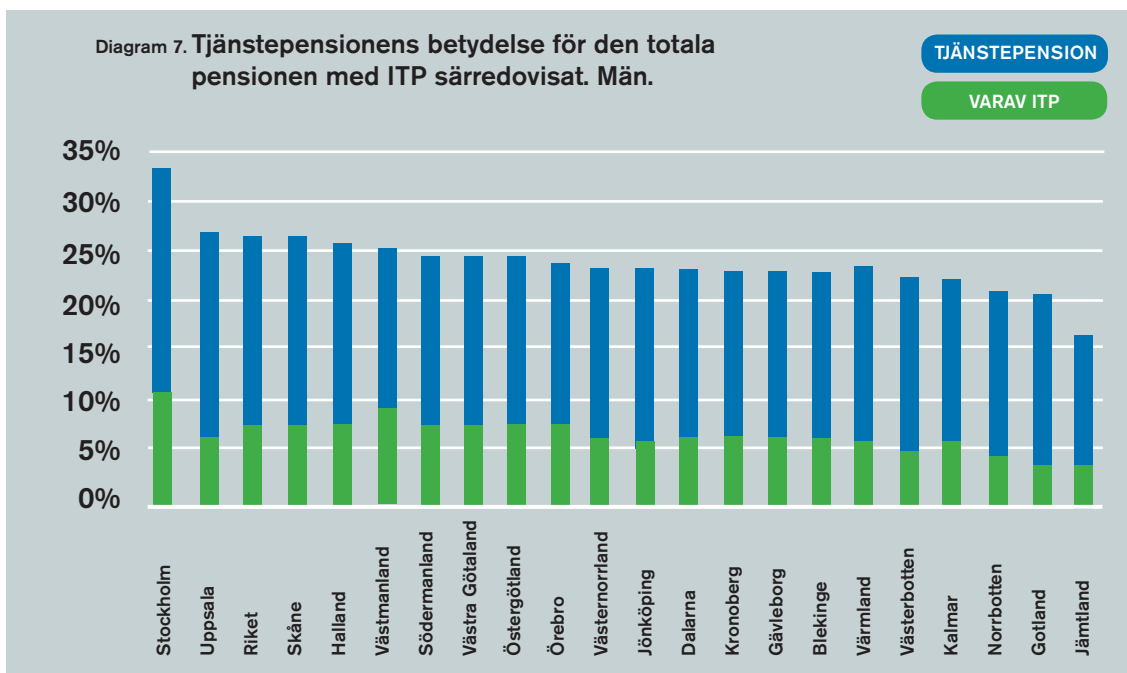
Tjänstepensionen har alltså blivit allt viktigare för såväl kvinnor som män. En trend som med all säkerhet kommer fortsätta under de kommande åren. Men det finns stora regionala skillnader när det gäller tjänstepensionens betydelse för både kvinnor och män. Nedan redovisas tjänstepensionens betydelse för den totala pensionsutbetalningen för män och kvinnor och hur stor del av tjänstepensionsutbetalningarna som utgörs av ITP.

För en genomsnittlig manlig pensionär i Stockholm utgör tjänstepensionen en tredjedel av hans totala pension, vilket är överlägset högst i landet. Den höga andelen som utgörs av tjänstepensionen är en bidragande orsak till att Stockholms pensionärer har landets högsta pensionsutbetalningar. Ytterligare tre län i riket har en tjänstepension som utgör mer än en fjärdedel av den totala pensionen: Uppsala, Skåne och Halland.

Jämtland är den region där tjänstepensionen har minst betydelse för männens pension. Mindre än en femtedel av deras pensionsutbetalningar kommer från tjänstepensionen. Även Norrbotten och Gotland har en relativt liten frekvens av tjänstepension.

När det gäller ITP-systemets andel av männens totala pension är det åter Stockholms län som uppvisar den högsta andelen. En tiondel av deras pensionsbetalningar kommer från ITP. Även i Västmanland har ITP en relativt stor betydelse.

I Västerbotten, Norrbotten, Gotland och Jämtland står ITP för mindre än fem procent av männens pensionsutbetalningar.

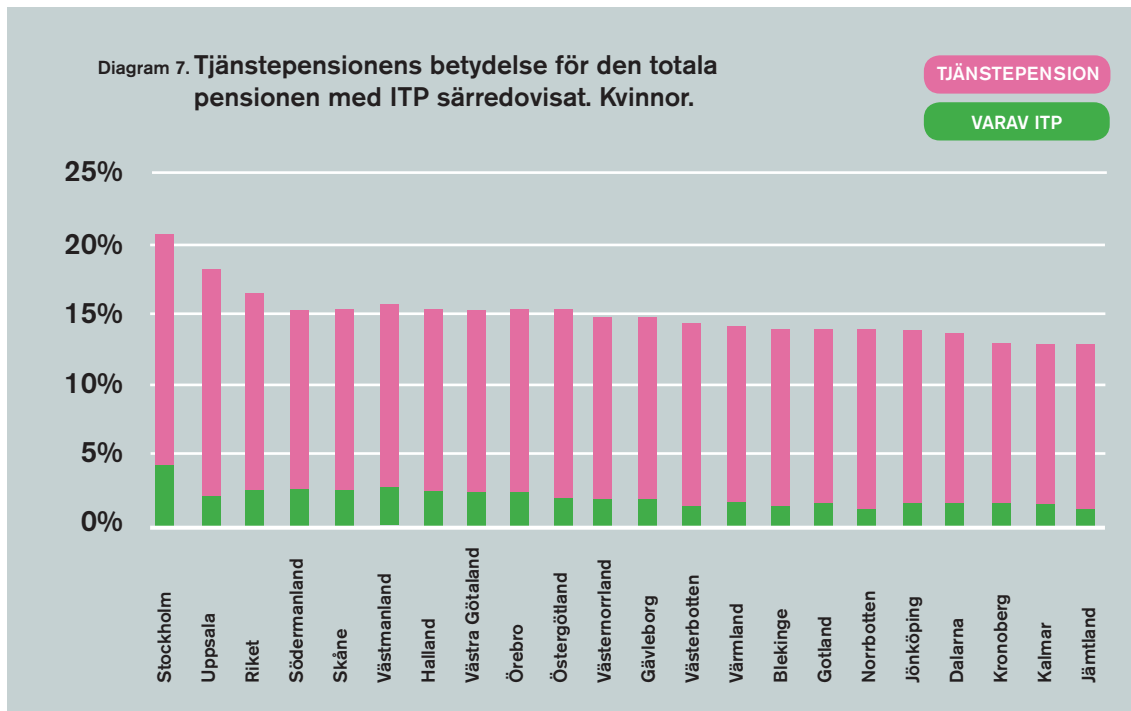

Källa: SCB, Databasen LISA, Inkomst- och taxeringsregistret

När det gäller tjänstepensionens betydelse för kvinnorna är den betydligt mindre viktig än för männen i samtliga län. I Stockholms län består den totala pensionen till drygt 20 procent av tjänstepension. Det är främst Mälardalsregionen där tjänstepensionen är som mest betydelsefull. Bakom Stockholms län finns både Uppsala och Södermanland.

Jämtland är även det län där tjänstepensionen är som minst i förhållande till den totala pensionen för kvinnorna. Värt att notera är att tre smålandslän finns bland de fem regioner där tjänstepensionen utgör den lägsta andelen av totalpensionen.

När det gäller ITP-systemets andel av kvinnornas totala pension är det åter Stockholms län som uppvisar den högsta andelen. Cirka fyra procent av kvinnornas pensionsbetalningar kommer från ITP. Inom samtliga regioner är ITP avsevärt mindre viktig för kvinnor än den är för män. En anledning till att det förhåller sig på det sättet är att det finns fler män än kvinnor som kvalificerats för ITP. Men även detta kommer att ändras över tid. Enligt statistik från Collectum är det till och med fler kvinnor än män som är aktiva i det nya ITP-systemet.

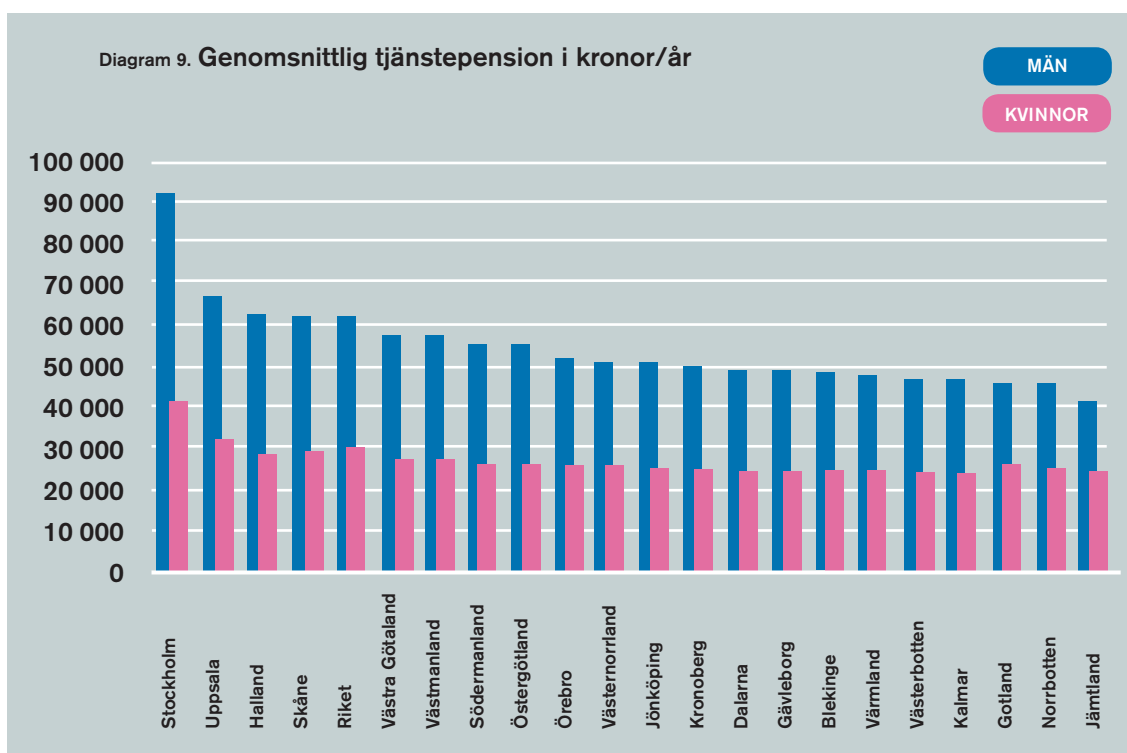
Källa: SCB, Databasen LISA, Inkomst- och taxeringsregistret

Utbetalningar från tjänstepensionen

Det finns inga större skillnader mellan könen när det gäller hur många personer som tjänat in till någon form tjänstepension. Av de kvinnor som passerat pensionsåldern ligger andelen på 83 procent och för männen på 89 procent. Men om vi tittar på hur utbetalningarna ser ut i kronor och ören per individ blir skillnaderna tydliga. Utslaget över riket får män i genomsnitt cirka 60 000 kronor/år i tjänstepension. Motsvarande notering för kvinnorna ligger på knappt 30 000 kronor/år⁶.

I tidigare avsnitt fastslog vi att kvinnornas andel av männens totala pensionsbetalningar låg på 70 procent. När vi endast studerar tjänstepensionen faller alltså den andelen ned till 50 procent. Den stora skillnaden beror givetvis på att kvinnorna varit ute på arbetsmarknaden i en lägre utsträckning och att deras deltidsarbete varit omfattande.

Störst skillnad mellan könen hittas i Stockholms län. Här får en genomsnittlig man 93 000 kronor/år i tjänstepension. Samtidigt får kvinnorna drygt 40 000 kronor, vilket betyder att kvinnors tjänstepension utgör 43 procent av männens. Den minsta skillnaden finns i Jämtlands län där kvinnornas tjänstepension uppgår till knappt 60 procent av männens.

Källa: SCB, Databasen LISA, Inkomst- och taxeringsregistret

Men det är viktigt att komma ihåg att dessa skillnader inte är skrivna i sten. De skillnader som beskrivs i diagrammen gäller ju endast dagens pensionärer. Men den kvinnogeneration som idag är ute i arbetslivet skiljer sig radikalt åt jämfört med tidigare generationer. Dagens generation är betydligt mer högutbildad, den genomsnittliga sysselsättningsgraden är högre och deltidsarbetet är mindre omfattande. Samtliga dessa faktorer gör att denna generations tjänstepension med stor sannolikhet kommer i genomsnitt vara betydligt större än vad dagens pensionärer får.

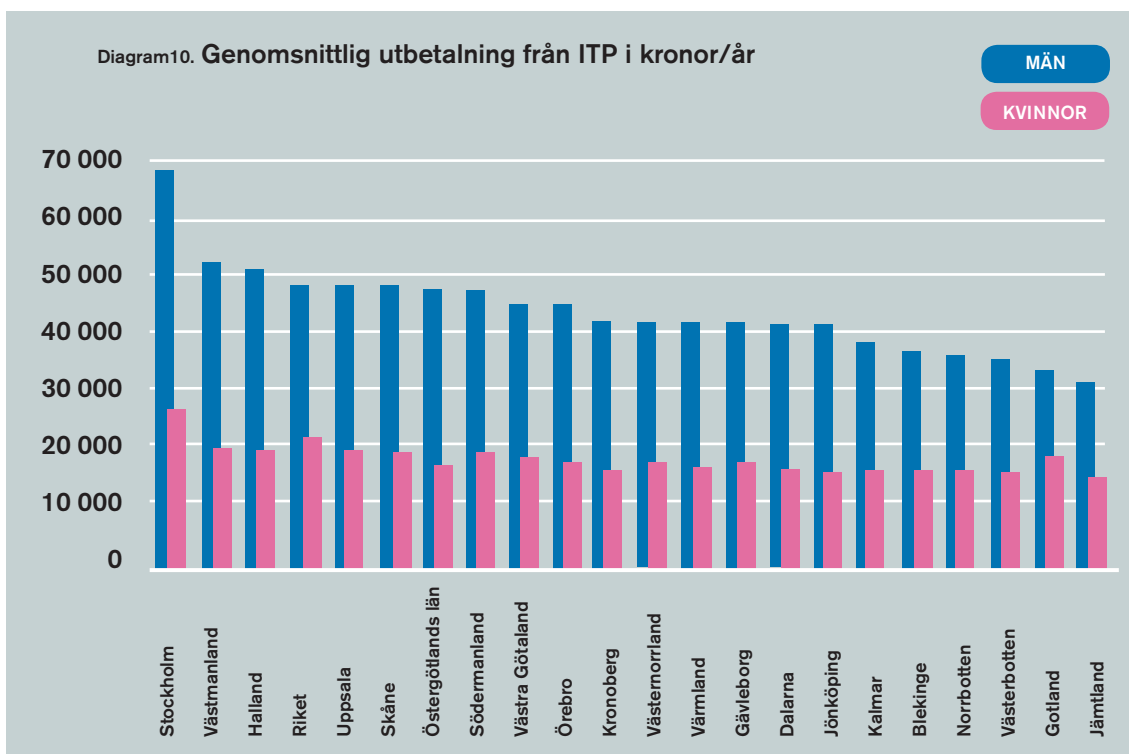
⁶ Här tittar vi endast på den population som tjänat in till tjänstepension.

Utbetalningar från ITP

När det gäller antal utbetalningar från ITP dominerar männen. Av de 420 000 personer som fått utbetalningar från ITP-systemet under det senaste året är knappt 60 procent män. Men om vi slår ut utbetalningarna per individ blir även här skillnaderna mellan könen betydligt större.

Utslaget över riket får män i genomsnitt cirka 50 000 kronor/år från ITP-systemet. Motsvarande notering för kvinnorna ligger på drygt 20 000 kronor/år⁷. Kvinnornas utbetalning per individ från ITP utgör således endast 40 procent av männens. En ännu större skillnad jämfört med när vi tittade på hela tjänstepensionssystemet.

Störst skillnad mellan könen hittas i Östergötlands län. Här får en genomsnittlig man cirka 48 000 kronor/år från ITP. Samtidigt får kvinnorna knappt 17 500 kronor, vilket betyder att kvinnors ITP utgör 36 procent av männens. Även Västmanland, Halland, Kronoberg och Jönköping har en andel som understiger 40 procent. Den minsta skillnaden finns på Gotland där andelen uppmäts till 55 procent. Men som vi nämnt tidigare i rapporten är det troligt att dessa skillnader kommer att minska på naturlig väg i och med att dagens kvinnor på arbetsmarknaden har en högre närvaro än tidigare generationer.

Källa: SCB, Databasen LISA, Inkomst- och taxeringsregistret

⁷ Av den population som tjänat in till ITP-systemet.

Möjliga åtgärder

Att öka kvinnors pensionsutbetalningar för dagens pensionärer för att på så sätt höja den ekonomiska jämställdheten låter sig inte göras. Pensionsrätterna är ju redan intjänade och det finns således inte mycket att göra när dessa väl börjat utbetalas. Men för de kvinnor som är ute i arbetslivet och tjänar in sina pensionsrätter finns det saker att göra för att minska gapet mellan mannens och kvinnans framtida pension.

Som vi nämnt tidigare i denna rapport arbetar kvinnor deltid i en betydligt större omfattning än männen. En stor del av deltiden är dessutom frivillig. Det finns flera skäl till att folk väljer att arbeta deltid. En orsak kan vara att man vill gå ned i arbetstid i samband med att man bildar familj. Bland annat finns en laglig rättighet att gå ned i arbetstid när man har småbarn. Men det är viktigt att förstå att sådana beslut ger konsekvenser på den framtida pensionen.

En sak som gifta par kan göra om kvinnan valt att gå ned i arbetstid är att mannen för över sin pensionsrätt för premiepensionen under de år som kvinnan arbetar deltid. Detta kompenserar åtminstone en del av kvinnans minskade pensionsrättsintjänning. Trots att detta är väldigt enkelt att genomföra är det endast ett försvinnande litet antal familjer som valt denna väg. Under år 2011 överfördes blygsamma 8 132 pensionsrätter från en partner till en annan. Värt att nämna är att denna väg inte är framkomlig för samboende utan man måste vara gift för att kunna använda denna lösning.

När det gäller tjänstepensionen finns det olika typer av försäkringslösningar. Bland annat finns efterlevandeskydd som utlöses vid eventuellt dödsfall. Sådana försäkringar kan i många fall vara nödvändiga och fyller således en viktig funktion. Men det är värt att komma ihåg att dessa försäkringar kostar pengar i form av lägre pension.

Men det ligger i vår natur att tänka på våra närmaste. Enligt statistik från Collectum hade hela 61 procent av kvinnorna tecknat sig för återbetalningsskydd för sina ITPK-val. Men med tanke på de stora skillnaderna i de framtida pensionsinkomsterna bör man sätta sig ned och fundera på om sådana skydd är nödvändiga för kvinnan att teckna. Framförallt i hushåll där mannen har en betydligt högre förvärvsinkomst än kvinnan kan det vara en idé att endast mannen i familjen tecknar efterlevandeskydd.

Sammanfattning

Kvinnors pension ökade relativt männen vid pensionsomläggningen år 2003. Men därefter har skillnaderna legat relativt konstant. Kvinnornas andel av männens pension uppgår enligt den senast tillgängliga statistiken till cirka 70 procent.

Men det existerar stora regionala skillnader när det gäller pensionsutbetalningarna. På Gotland har kvinnorna över 64 år en pension som motsvarar knappt 79 procent av männens, vilket är den minsta skillnaden i riket. Den största skillnaden mellan män och kvinnors pension hittas i Halland, där kvinnor har knappt 68 procent av männens pension. En stor orsak till skillnaderna mellan könen är storleken på tjänstepensionen.

I takt med att fyrtiotalisterna träder in i pensionsåldern har istället tjänstepensionen fått en allt större betydelse. År 2000 stod tjänstepensionen för 16 procent av svenskarnas sammanlagda pensionsinkomster. Denna andel har under den senaste tioårsperioden ökat till 21 procent.

Tjänstepensionens betydelse varierar beroende på kön. För männen står tjänstepensionen för drygt 25 procent av den totala pensionen. Motsvarande andel för kvinnorna ligger på 16 procent.

I Stockholms län är tjänstepensionen extra betydelsefull. För männen i länet står tjänstepensionen för 33 procent av pensionsutbetalningarna. För kvinnorna ligger motsvarande andel på 20 procent.

De genomsnittliga utbetalningarna från tjänstepensionen ligger för män på cirka 60 000 kronor/år. För kvinnor ligger utbetalningen på 30 000 kronor/år. Störst skillnad mellan könen finns i Stockholms län där männen i genomsnitt får ut 93 000 kronor/år, medan kvinnorna får ut drygt 40 000 kronor/år.

En bidragande orsak till skillnaderna är att kvinnorna i en större omfattning spenderat sitt arbetsliv i deltidsarbete, vilket bland annat gett konsekvenser på tjänstepensionens storlek. Men dagens generation kvinnor på arbetsmarknaden skiljer sig åt gentemot gårdagens. Dels är de i genomsnitt mer välutbildade och deras deltidsarbete är mindre förekommande. Bägge sakerna pekar på att könsskillnaderna i de framtida pensionsbetalningarna kommer att bli mindre.

Men deltidsarbete är fortfarande relativt vanligt förekommande och en stor del är frivilligt. För dessa är det viktigt att förstå att det ger negativa konsekvenser på den framtida pensionen. Men det finns olika åtgärder man kan ta till för att reducera den negativa effekten. Det går bland annat att föra över premiepensionsrätter mellan gifta par. Även olika försäkringslösningar kan behöva ses över.

Förhandlings- och samverkansrådet PTK består av 26 medlemsförbund som representerar cirka 700 000 privatanställda tjänstemän. Ett av PTKs uppdrag är att förhandla, förvalta och informera kring pensioner och försäkringar inom området för ITP.

PTKs medlemsförbund

Akademikerförbundet SSR | Civilekonomerna | DIK | Farmaciförbundet | Förbundet Sveriges Arbeta-
reterapeuter (FSA) | Journalistförbundet | Jusek | Kyrkans Akademikerförbund | Ledarna | Legitimerade
Sjukgymnasters Riksförbund (LSR) | Lärarförbundet | Lärarnas Riksförbund | Naturvetarna | Svenska
Folkhögskolans Lärarförbund (SFHL) | Sveriges Arkitekter | Sveriges Farmaceutförbund | Sveriges
Ingenjörer | Sveriges Läkarförbund | Sveriges Psykologförbund | Sveriges Skolledarförbund | Sveriges
Universitetslärarförbund (SULF) | Sveriges Yrkesmusikerförbund (SYMF) | Sveriges Veterinärförbund |
Teaterförbundet | Unionen | Vårdförbundet.

PTK

Drottninggatan 71 D
Box 3036, 103 62 Stockholm
www.ptk.se | info@ptk.se